

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שנאמרו שבת פרשת תרומה תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקס"ה

בסעודה שלישית

מקום גלוי לבני אדם. ולא עוד, אלא שהארון כל מדותיו היו שבורות בחצאי אמות, וכתב בבעל הטורים ללמד שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל עצמו, וכמאמרם (עירובין נד.) ומדבר מתנה (במדבר כא-יח), אם משים אדם עצמו כמדבר הזה שהכל דשין בו, תורה ניתנה לו במתנה, ואם מגיס דעתו, הקב"ה משפילו שנאמר ומרמות הגיא ע"כ. ואמרו (תענית ז.) למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב (ישעיה נה-א) הוי כל צמא לכו למים, מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה ע"כ. ולכן הארון היה בעצם כלי נמוך, ואמותיה שבורות. אבל לפי זה תמוה למה לא היה גם המנורה כן, שגובהה של מנורה י"ח טפחים (רש"י כה-לה), ומעלה היתה לפני המנורה, שעליה הכהן עולה להטיב הנרות (רש"י במדבר ח-ב), הלא גם המנורה רומזת לתורה.

*

וּנְרָאָה בהקדם לבאר מה דאיתא בגמרא (קידושין ע.) אמר שמואל כל האומר אתרונגא, תילתא ברמות רוחא [מתוך ששליש רוחו גסה, הוא משנה בדיבורו] ע"כ. והיא פליאה לשער גסות הרוח, שהתנשאותו עולה כשליש, ובמהרש"א פירש, כי הגאווה מתחלקת לשלשה חלקים, במעשה היינו באופן ההליכה בפסיעותיו, במחשבה שמחשיב עצמו שאין כמעלתו. בדיבור שמדבר גבוהה. ולפיכך מי שאומר אתרונגא, יש בו שליש גאווה, שכן הוא מתגאה בדיבורו ע"ש.

וְעִשִׂית מנורת זהב טהור וגו' (כה-לא), ומסיים, וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר (כב-מ). וברש"י מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש ע"כ. ומקורו בגמרא (מנחות כט.) גבריאל חגור כמין פסקיא היה, והראה לו למשה מעשה מנורה דכתיב (במדבר ח-ד) וזה מעשה המנורה ע"כ. ובמהרש"א כי גבריאל מלאך של אש (יומא כא:), והוא היה העוסק במעשה אש במנורה של אש ע"כ. ויש להבין במה נתקשה משה, שלא היה יכול משה להשיגו ברוב חכמתו. ומה גם למה הראהו מנורה של אש, ולא מנורה של זהב, כפי מה שהיה בפועל מנורת זהב טהור.

וְעוֹד יש להבין, הלא כל הכלים רומזים על ענין מיוחד בעבודת ה', אשר על ידו ירדה השפע למטה, וגם היה בא להורות על דרכי העבודה, ולדוגמא הארון הוא סימן לכתר תורה (רש"י כה-יא), שלחן סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה (רש"י כה-כד), מזבח סימן לכתר כהונה (רש"י לג-ג). והרי המנורה רומזת גם כן לחכמת התורה, נר מצוה ותורה אור (משלי ו-כג), ולמה הוצרכו לשני סוגי כלים על שפע התורה, הן הארון והן המנורה. ויש שכתבו דארון רומז על תורה שבכתב, ומנורה על תורה שבעל פה, גביעים כפתורים ופרחים, רומז על עומק יופי התורה, וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש.

אֲמֵנִים אכתי צריך ביאור, למה הארון מקומו מוסתר מבני אדם בקודש הקדשים, והמנורה מקומה בהיכל

ויש לומר עוד, הנה אנו עומדים סמוך ונראה ליום פטירת משה רבינו. חז"ל (תמורה טו.) אמרו, אמר רב יהודה אמר רב בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן, אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך. אמר לו רבי כלום הנחתיך שעה אחת והלכתי למקום אחר, לא כך כתבת בי (שמות לג-יא) ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל. מיד תשש כחו של יהושע ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות, ונולדו לו שבע מאות ספיקות, [בעון שגרם להחליש דעתו של משה, שנצטער משה על יהושע בעצמו שהיה גדול כמותו], ועמדו כל ישראל להרגו [עד שיאמר להם]. אמר לו הקדוש ברוך הוא, לומר לך אי אפשר, לך וטורדן במלחמה שנאמר (יהושע א-א) ויהי אחרי מות משה עבד ה' ע"כ.

ומקודם נבאר למה הוצרך יהושע להביא ראיה מפסוק של תורה, הלא זה מציאות שמשה עם יהושע ראו זאת יום יום, ואין צריכין לזה ראיה מן התורה, שיהושע היה תמיד יחד עם משה. ויש לומר דבאמת אין זה במציאות שלא יעזוב יהושע אהל משה לרגע, דהא יש לכל אדם צרכיו הפרטיים הנעשים בצנעה, ויהושע כבר נשא אשה והיה לו בנים, ואיך יתכן שלא מש מאהל משה אפילו לשעה קלה. אמנם מצינו בגמרא (בבא בתרא ח:) שדרשו הכתוב (דניאל יב-ג) ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, אלו מלמדי תינוקות [מצדיקי רבים הן, שמלמדין ומחנכין אותן בדרך טובה], כגון מאן, אמר רב כגון רב שמואל בר שילת, דרב אשכחיה לרב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתא, אמר ליה שבקתיה להימנותך [שהיית רגיל ללמדם באמונה ולישב על גבם תמיד]. אמר ליה הא תליסר שנין דלא חזיא לי, והשתא נמי דעתאי עלויהו [לתינוקות] ע"כ. הרי לנו כי מי שאינו מסיח דעת ממקומו, הוי כעומד שם. והוא על דרך שמבואר בספרי קודש כי האדם הוא במקום המחשבה. וכמו כן יהושע, גם כאשר הוצרך לעזוב את רבו, לא הסיח דעתו ממשה ותורתו. ולכן הגם שהיו זמנים שהוצרך למוש מהאהל, העידה עליו התורה, כי לא ימיש מתוך האוהל, שלא הסיח דעתו ממשה גם לשעה קטנה.

ובהיות שדברים אלו הם דברים שבלב, ומי יאמר שיהושע באמת לא הסיח דעתו מאהל של משה, על כן הוצרך להביא לו ראיה מן התורה, שהעיד עליו הכתוב כן. ואם כן לא חיסר דבר ממה שלימד משה תורה

לישראל, שגם אם לא היה באהל לפי שעה, לא הסיח דעתו, ואיזן וחיקר מה לימד משה בשעה שלא היה שם, וממילא לא חיסר כלום מתורת משה רבו.

והנה חלשה דעתו של משה על יהושע, וכמו שפירשו המפרשים שם, שנצטער על מה שיהושע השתבח בעצמו שהוא גדול בידיעת התורה כמשה, וכתוצאה מזה נשתכח ממנו אלף הלכות, שלש מאות שכח לגמרי, ושבע מאות נולדו לו ספיקות, ונחסר ממנו הלכה ברורה באלף הלכות. ובמהרש"א שם ביאר, שהוא על דרך שאמרו (פסחים טו.) בהלל הזקן כאשר מינהו נשיא, התחיל מקנטרן בדברים, אמר להן, מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נביא עליכם, עצלות שהיתה בהם, שלא שמשותם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון. וכאשר שאלו אותו אחר כך הלכה, אמר להן הלכה זו שמעתי ושכחתי. אמר רב יהודה אמר רב כל המתיהר, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, מהלל, דאמר מר התחיל מקנטרן בדברים, וקאמר להו הלכה זו שמעתי ושכחתי ע"ש. וכמו כן נשכח מיהושע אז הלכה ברורה באלף דינים, עבור מה שנתייהר בדיבורו למשה.

*

ונראה בביאור המספר של 'אלף' הלכות שנשכח ממנו, דהנה כתיב ויקרא אל משה (ויקרא א-א), ונמסר עם אלף זעירא, ואיתא בספרי האר"י הק' (הובא בסידור שלי"ה עמוד ק"פ, והועתק בתורת משה בפרשתינו בהג"ה אות י"ב) וז"ל, סוד ישמח משה במתנת חלקו, כשעלה משה אל ההר לקבל את התורה, ניתנה לו אלף חלקים אור, שהיא סוד אלפא רבתא דאדם שת אנוש, וכשעשו ישראל את העגל נאבדו ממנו בעון ישראל, ואז נשאר לו חלק אחד לבד, מכל האלף חלקים, ולכן א' דויקרא זעירא. ואמנם משה לא חטא לשיאבדו ממנו, רק בעון ישראל היה זה, ולכן הקדוש ברוך הוא משלים אותו אליו משל ישראל, והם האורות והכתרים שהם עדים של ישראל שהתנצלו מהם בחורב, נטלם משה אחר כך להשלים מה שנחסר לו בעבורם (שבת פח.). ואמנם כל ערב שבת בלילה חוזר משה לקבל אותם האלף חלקים שאבד, ולוקח לסוד תוספות שבת [כנראה הכוונה לתוספות נשמה יתירה בשבת], ואז הוא מחזיר הכתרים של ישראל להם, ומאלו הכתרים יורשים ישראל תוספות שבת בכל ערב שבת ע"כ.

ידיו עליו, דרגא תביר, שדרגא זו נלקח ונסתלק ממנו בימי אבלו של משה.

*

והנה במעשה רוקח שם כתב עוד, בטעם למה נשתכחו שלשת אלפים הלכות לא פחות ולא יותר, דידוע כי העולם ומלואה לא נברא אלא בשביל התורה (ב"ר א-ד). ואם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתני (ירמיה לג-כה). ואיתא בגמרא (עבודה זרה ט.) דשית אלפי שנין הוי עלמא. ואיתא בגמרא (עירובין יד:), האי גודשא תלתא הוי, כלומר הגודש של הכלי הוא מחזיק חצי מה שנכנס בתוך הכלי, דכן מוכח מים שעשה שלמה ע"ש. וכבר כתבנו למעלה, דמה שנשכח מיהושע היה הגודש, והיה שלשת אלפים הלכות, ומה שמחזיק הכלי עצמו הוא כפלים מן הגודש, ואם כן נשאר אצלו ששה אלפים הלכות כנגד שית אלפי שנין. ולכך לא היה יכול לשכוח יותר מזה, דהוכרח לישאר כדי קיום העולם ע"כ.

הרי לנו כי יהושע בשביל שהתייהר בדיבורו למשה, נסתלקה ממנו שלישי תורתו, שמתחלה היה מלא וגדוש, וניטל ממנו גודשו שהוא שלישי. על כן רומזין למי שמדבר ביוהרא, ואומר אתרונגא, שיתבונן כי תילתא ברמות רוחא, שזה יוכל להביאו לאבד שלישי מתורתו, ועל דרך שמצינו ביהושע שאירע לו כזאת.

ובזה היה נראה לבאר מה שנאמר על שלמה המלך, וידבר שלשת אלפים משל (מלכים א ה-יב). דהנה פרשה זו של משה עם יהושע יש בה מוסר השכל לדורות. חדא, גודל קדושתו של משה, שלא היה רע עין, והגם שנצטוו לסמוך את יהושע רק ביד אחד, עשאו בעין יפה בשתי ידיו, ועשאו מלא וגדוש, שמסר לו שלשת אלפים הלכות שלא נצטוו מאת ה' לסומכו בזה. שנית, גודל מדריגת התמדתו של יהושע שלא חיסר כלום ממה שלימד משה לישראל, עד שלא היה לו שום ספק אף בהלכה אחת שיצטרך לשאול את משה. שלישית, גודל כח דיבור של יוהרא, אשר אף שיהושע היה מופלג בענותנותו כפי מה שלמד מרבו משה, ובמחשבתו ובמעשיו לא היה בו שמץ גאווה, מכל מקום דיבור אחד של יוהרא, אף שהיה אמת לאמיתו, גרמה לו שנשתכח מתורתו. ושלמה המלך כאשר

והנה האלף אורות זכה משה יותר מכל ישראל, מגודל ענותנותו, שהאיש משה עניו מאד מכל האדם (במדבר יב-ג), ומשה מסר זאת לממלא מקומו יהושע. אמנם כאשר בא דיבור של יוהרא מפי יהושע, והמתייהר חכמתו מסתלקת ממנו, נחסר מיהושע ההארה מהאלף אורות הללו, ועל ידי זה נסתלקה חכמתו מאלף הלכות, שאין לו בהם הלכה ברורה.

*

אמנם חז"ל (שם) אמרו עוד, אמר רב יהודה אמר שמואל שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, אמרו לו ליהושע, שאל, אמר להם לא בשמים היא (דברים ל"ב) ע"כ. ואם כן אחר מותו של משה ניתוספה שכחתו, עד שנשתכח ממנו שלשת אלפים הלכות ע"ש.

ונראה דהנה ה' צוה למשה, קח לך את יהושע בן נון וגו', וסמכת את ידך עליו וגו', ויסמוך את ידיו עליו, ויצוהו וגו' (במדבר כז-יח). והנגינה על ויסמוך את ידיו עליו, הוא דרגא תביר. ונראה על פי מה שפירש במעשה רוקח (פ' וילך אית ג') הכתוב, ויתמו ימי בכי אבל משה, ויהושע בן נון מלא רוח חכמה, כי סמך משה ידיו עליו וגו' (דברים לד-ח). ולכאורה פסוק זה אין לו מקום כאן. אך הנה רש"י פירש, ויסמוך ידיו עליו, בעין יפה יותר ממה שנצטווה. והקב"ה אמר לו, וסמכת את ידך, יד אחת, והוא עשה בב' ידיו, ועשאו ככלי מלא וגדוש. הרי שהוסיף רש"י תיבת 'וגדוש', דבאמת אם היה סומכו ביד אחת היה 'מלא' לבד, ועכשיו סמכו בשתי ידיו עשאו 'מלא וגדוש'.

ובזה מבוארים הפסוקים, ויתמו ימי בכי אבל משה ויהושע בן נון מלא רוח חכמה. דכדי שלא יקשה לך הלא נשתכחו ממנו בימי אבלו של משה הרבה הלכות, ואם כן איך אמרת ויהושע מלא רוח חכמה? ולכך בא הפסוק עצמו ומתקן, כי סמך משה את ידיו עליו, ובוזה עשאו מלא וגדוש, ואם כן אף אחר שנשתכחו ממנו אותן ההלכות, זה היה הגודש שהוסיף לו משה מדעתו, אבל מכל מקום נשאר 'מלא רוח חכמה' ע"כ. ואם כן המדריגות שהוסיף לו משה מעצמו, לעשותו גם גדוש, לא נשארו אצל יהושע, כי סופו נלקח ממנו. ועל כן בא הנגינה על ויסמוך

'פני המנורה' יאירו שבעת הנרות (במדבר ח-א), שכל הפתילות נטות לאמצעי שבמנורה, לקבל ממנו אור התורה.

והנה הגם שמדת ענוה חשובה מאד, מכל מקום כשנתמנה פרנס על הציבור, יש לקיים ויגבה לבו בדרכי ה' (דברי הימים ב יז-ז), וכמו שצוה רבינו הקדש, בני נהוג נשיאותך ברמים, זרוק מרה בתלמידים (כתובות קג:). ואמרו (יומא כב:) על שאול המלך, שניטל ממנו מלכותו, בשביל שמחל על כבודו שנאמר (שמואל א י-כז) ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבזוהו וגו', ויהי כמחריש ע"ש. ואמרו (שם) כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם ע"ש. ולכן מקום המנורה אינה במקום מוצנע, אלא חכמות בחוץ תרונה. וגם אין מדותיה שבורות, והיא כלי גבוה, מורם מכל עם, שצריכין לעלות במעלה כדי להגיע לה, והיא להורות שכלפי חוץ צריך אז להתנהג בגאווה דקדושה. והגם שאורה של מנורה היא שמן זית זך 'כתית' (שמות כז-ב), להיות נשבר לבו בתוך תוכו, אבל כלפי חוץ נהוג נשיאותך ברמים.

וזהו שנתקשה משה במעשה המנורה, הלא כבר יש ארון שהוא סמל התורה, ולא יזוה צורך יש גם מנורה. ולא עוד אלא שהארון מוצנע בקדשי קדשים, והמנורה עומדת בהיכל בחוץ. וגם מה שהארון אמותיה שבורות ולא המנורה. על כן הראהו ה' מנורה של אש דייקא, כי יש תקופה בחיי הבן תורה שצריך לצאת מהצנעותו להאיר ולהלהיב לבבות של ישראל לתורה ועבודה. וידוע כי יסוד האש שונה מכל שאר היסודות, שכל מה שנוגע אליה נעשה אש, העץ נעשה גחלת אש, וכמו כן המתכות, וזה רומז על התלמיד חכם שמרביץ תורה לאחרים. ואז יש לקיים ויגבה לבו בדרכי ה', כמו האש שמגביה עצמו תמיד למעלה. ויש להתחמם בארון של חכמים, ויהא זהיר בגחלתן שלא תכודה (אבות ב-ז), ובזה השיג משה, שחוץ מהארון הרומז לתורת החכם בימי נערותו, יש גם צורך למנורה הרומזת לחכם כאשר יוצא להאיר עיני הכלל ישראל, להלהיב נפשם בתורת ה' ומצותיו.

לימד דעה את העם, לקח 'שלושת אלפים' הלכות אלו שהיו מתחלה ליהושע, ושוב שכחם, והביא זאת ל'משל' ללמוד מהם דרכי העבודה וכנ"ל].

ומעתה שפיר מובן הטעם שאמות הארון היו שבורים, כי לזכות לכתרה של תורה אי אפשר רק בענוה ושפלות רוח, ואף דיבור אחת של יוהרא יוכל להביא לשכחת התורה, וכמו שהיה ביהושע, ושוב אחר כך אצל הלל, אשר העידו עליו חז"ל (שבת ל:). לעולם יהא אדם ענותן כהלל, ונקבעה ההלכה בבית הלל מפני מדת ענותנותם, שנחזין ועלובין היו (עירובין יג:).

*

אמנם תלמידי חכמים בחייהם יש להם שתי תקופות, חדא, ימי הנעורים, שאז כל עמלו להתגדל בתורה, שיהא בקי בכל התורה כולה, ואז מקומו הוא להיות מוצנע מבני אדם, שלא להתבטל מתורתו, ולעבוד ה' בהצנע לכת, מתוך ענוה ושפלות רוח. ועל זה רומז הארון מוצנע בקודש הקדשים, אשר כל אדם לא יהיה שם, ולהיות קטן ונמוך בעיני עצמו כמו הארון, ויהא לבו נשבר לשברי שברים, כמו אמות הארון שהם שבורות.

אמנם אחר שהגיע כבר לכתרה של תורה, אז מתחלת תקופה חדשה בחיי האדם, להפיץ מתורתו גם לאחרים, להרביץ תורה לעדרי צאן קדשים. וכמו שפירש במדרש שמואל מאמרם (אבות ב-ח), 'אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך'. היינו שאל תחזיק התורה רק לעצמך לבד, ולא תרצה ללמד לאחרים, רק יפוצו מעיינותיך חוצה, 'כי לכך נוצרת', ללמוד וללמד לאחרים ע"כ. ובעבודת ישראל (שם) שזה רומז הכתוב (איוב ה-ז) אדם 'לעמל' יולד, ראשי תיבות ל'למוד על מ'נת ל'למד ע"כ. ואז הוא נעשה מנורה טהורה להפיץ אורה של תורה גם לאחרים. ולכן היה ציור המנורה, שהגוף האמצעי הוא הרב, וממנה יוצאים קני המנורה, היינו התלמידים. ואל מול

הגליון הזה נתנדב על ידי

מנה"ר ר' אלתר יואל גאלדבערגער הי"ו לרגל אירוסיו למול טוב	מנה"ר ר' משה יעקב שאלאמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בתו למול טוב	מנה"ר ר' אפרים וויטריאל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בתו למול טוב	מנה"ר ר' יצחק בר"ש ווייס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בתו למול טוב	מנה"ר ר' בנימין פאפלאנאש שלי"ט לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בתו למול טוב
מנה"ר ר' דוד דייטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתולדת בנו למול טוב	מנה"ר ר' שלמה יעקב ווערצבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתולדת בנו למול טוב	מנה"ר ר' אפרים גאלדבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתולדת בנו למול טוב	מנה"ר ר' מרדכי דוד וויטריאל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתולדת בנו למול טוב	מנה"ר ר' יואל משה בינער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתולדת בנו למול טוב